

En godsejer og grandseigneur på Lindegården

N.A. Holten (1775-1850), slægten og kunsten

AF NINA CARLBERG

I 1889 besøgte maleren L.A. Ring (1854-1933) Lindegårdshaven i Hornsherred.¹ Egentlig var det ikke en have, men snarere en park. I forbindelse med sit besøg malede Ring et motiv fra stedet. Billedet viser det højeste punkt på grunden, en bakke omgivet af træer samt en lille, nærliggende sø. Motivet er ikke i sig selv særlig bemærkelsesværdigt, og billedet hører ikke til kunstnerens mest kendte. Og alligevel er billedet interessant. Dels stiller det spørgsmålet, hvorfor valgte Ring at male fra netop dét sted? Og dels fordi titlen på værket *Fra Lindegårdens Have i Hornsherred* indikerer, at motivet er fra en lokalitet, der rummer en særlig historie. Lindegården var i sommerperioderne i årene fra 1810 til 1869 samlingssted for fire generationer af Holtenslægten, og stedets ejer Nicolai Abraham Holten var en formuende person med kunstnerblod i årerne, der, udover den familiemæssige rolle, fik stor betydning som velgører og godsejer i lokalområdet.

Fig. 1. L.A. Ring: *Fra Lindegårdens have i Hornsherred*, 1889 17 x 23 cm. Tilhørt amtsforvalter Alexander Wilde. I dag ukendt ejer (Wikimedia Commons).

Nina Carlberg, cand.mag. i kunsthistorie, foredragsholder.

Fig. 2. Wilhelm Marstrand: Portræt af Geheimekonferensraad N.A. Holten, 1845. Udstillet på Kunstforeningens Marstrands-udstilling på Charlottenborg. Tilhørt amtsforvalter Alexander Wilde (Wikimedia Commons).

Nicolai Abraham Holten – en finansiel begavelse

Nicolai Abraham Holtens rigdom var ikke grundlagt ved arv. Men Holten var en usædvanlig finansiel begavelse, der med tiden opnåede både højt betroede og særdeles økonomisk indbringende stillinger.

N. A. Holten blev født i København som søn af apoteker, toldkontrollør Johannes von Holten og Ane Margrethe Abildgaard. Holtenfamilien stammede oprindeligt fra Oberndorf ved Bremen, hvor den første kendte mand af navnet, landmanden Claus von Holten døde ca. 1662. I året 1717 indvandrede Johann von Holten til Danmark og, som Sofie Holten skriver i sine erindringer, "den mest fremragende af denne slægt var uden tvivl hans sønnesøn Nicolai Abraham von Holten".²

Som ung kom N.A. Holten i lære på kontoret i det Rybergske Handelshus.³ Efter endt uddannelse etablerede han sig som mægler, og allerede her lykkedes det for Holten at oparbejde sin første større formue. Som regeringens kommissionær ved omsætningen mellem sedler og sølv på Børsen fik han ansvar for mange af statens vekselforretninger. Han blev medlem af statsgældsdirektionen og chef for bureauet for de udenlandske betalinger i 1817. I forbindelse med tronskiftet i 1839 blev Holten tilbudt at overtage direktørposten ved Øresunds Toldkammer, der var et embede med en betydelig årlig indtægt. Holten tog imod tilbudet, men vedblev sideløbende at være medlem af statsgældsdirrektionen indtil 1848.⁴

Holtens finansielle evner gik ikke ubemærket hen. Johan Sigismund von Møsting, der varetog statens finanser, ønskede at drage Holten ind i den almindelige finansadministration. Men Holten afviste tilbudet, da han udelukkende mente, at hans evner lå indenfor det merkantile område. Også Frederik VI havde øje for Holtens indflydelse og benyttede ham jævnligt som rådgiver for sine private, finansielle anliggender.

Fig. 3. N.A. Holtens mæglerportemonai. Kopi fra "Den lille Ida og Holtenslægten".

Datteren Sophie Holten og Just Mathias Thiele

I 1799 blev N.A. Holten gift med Johanne Catharine Kirstine Mangor (1778-1869). Parret fik fire børn: sønnen Hans Christian Holten (1800-1873) og tre døtre, der døde som henholdsvis 1-årig, 17-årig og 29-årig.

Den længstlevende datter Sophie Holten (1806-1835) blev gift med Just Mathias Thiele (1795-1874) tegner, digter og Thorvaldsens biograf. Derudover var Thiele sekretær på

Kunstakademiet og Det Kgl. Bibliotek, hvorfra han i 1835 udskilte Den Kgl. Kobberstiksamling. Fra 1829 havde Thiele embedsbolig på Charlottenborg. Boligen dannede ikke kun ramme om familielivet med hustruen og de to døtre Ida og Hanne, men også om Thieles sammenkomster med forfatter- og kunstner venner. Blandt dem var maleren Christen Købke (1810-1848), der i 1832 malede et portræt af Ida som 2-årig. Billedet var en gave til bedstefaren N.A. Holten, men tilhører i dag Statens Museum for Kunst. Også H.C. Andersen kom i hjemmet. "(...) han var min ven før han blev Verdensberømt og før man i hans Fødeland havde fået Øjnene op for den i ham boende Genius," skrev Thiele i sine erindringer.⁵ Da Ida mistede sin mor som 5-årig, skrev H.C. Andersen eventyret *Den lille Idas Blomster* om hende og som en trøst til hende.

Efter morens død i 1835 voksede de to piger op hos bedsteforældrene i henholdsvis København og på Lindegården.

Lindegården

Omkring 1810 havde Holten oparbejdet en formue, der gav ham mulighed for at blive godsejer og ejer af et landsted i Hornsherred. Med få dages mellemrum købte han Krabbesholm gods og Lindegården, der lå få kilometer fra godset.⁶ De to ejendomme var på det tidspunkt forbundet via en allé.

Fig. 4. Ældre kort med angivelse af Holtenfamiliens foretrukne rute til og fra Lindegården. Lindegården – en Erindring fra guldalderen. Bramsnæs museum og arkiv.

Holten havde ikke kun gode evner, han var også en handlekraftig mand, og der var sjældent langt fra tanke til handling. Således heller ikke ved købet af Lindegården. Kommandør Alexander Wilde (1815-1896), der var gift med Holtens barnebarn Ida Holten Thiele (1830-1863), skriver i sine erindringer om, hvordan Holten, samme dag han var ude at bese Krabbeholm gods, kørte forbi Lindegården og her erfarede, at den ikke hørte ind under godset. Da Holten så, at ejeren stod i døren, henvendte Holten sig straks til ham og spurgte, "hvad han skulle have for det hele, som det var". Den noget overraskede ejer tøvede længe, inden det busede ud af ham, "20.000 Daler". "Godt" svarede Holten, stak hånden i lommen og tilføjede, "Der har De Tusind Rigsdaler, resten skal De få i eftermiddag, Farvel". Da det gik op for sælgeren, hvem køberen var, blev han ifølge Wilde rasende og mente, at han burde have forlangt noget mere, og det skønt Holten havde betalt mere end det dobbelte af gårdens værdi.⁷

Ved Holtens overtagelse af Lindegården var selve stuehuset i meget dårlig stand og arkitekt, hofbygmester og kgl. bygningsinspektør Jørgen Hansen Koch fik til opgave at stå for ombygningen.⁸ Kochs første råd var at rive det gamle hus ned og bygge et nyt, da det ville være den billigste løsning. Men en nedrivning ville indebære, at de store lindetræer, som var den egentlige årsag til, at Holten var faldet for stedet, skulle fældes. Derfor var hverken Holten eller hans hustru i tvivl. Det gamle stuehus skulle bevares, koste hvad det ville.⁹ Dog ville fru Holten "*ikke sove under stråtag*", så huset fik smukke blå tagsten.¹⁰

Koch, der også var en dygtig interiørarkitekt og designer, rådgav Holten omkring indretningen af huset. Alligevel blev alt udført efter Holtens egne ønsker. Men Koch forstod at løse sin opgave, og han istandsatte Lindegården, så den holdt de næste tres år, hvor familie Holten boede der.

Det er i dag muligt at få et enestående indblik i, hvordan livet udfoldede sig på Lindegården i Holtens tid. Det skyldes et familiemedlem Sophy Lønborg (1854-1938), der omkring 1910 tog initiativ til at indsamle materiale til *Lindegårdsbogen*.¹¹ Bogen lå færdig i 1920 og indeholder en stor samling af håndskrevne fortællinger, tegninger, akvareller og fotografier fra og af den del af familien, der kom på Lindegården om sommeren. Den er således et enestående historisk dokument over N.A. Holten og hans hustrus liv i Hornsherred.¹² Af erindringerne i *Lindegårdsbogen* fremgår det, at på trods af, at Lindegården var en sommerbolig for familien, blev

man standsmæssigt modtaget ved indgangsdøren, når man kom på besøg. Her stod en tjener i gråt livré med sort fløjskrave og hvide knapper (efter at Holten havde fået storkorset med familiens våben i knapperne) og højrerød vest klar til at hjælpe den besøgende af vognen.¹³

Holten overlod hverken driften af Krabbesholm eller Lindegården til forpagtere, men drev selv for egen regning de to landejendomme med hjælp fra funktionærer såsom godsforvalter, avlsforvalter, gartnere etc.¹⁴

Lindegårdshaven

"(...) allerede dengang stod 6 eller 8 store Lindetræer i en Halvkreds udenfor Havedøren, og disse Træer og denne hyggelige Siddeplads foran Huset blev ved alle senere Forandringer og Udvidelser urørte. Jeg formoder, at Gaarden havde sit navn efter disse Træer (...)," skriver Nicolai Holten-Bechtolsheim (1878-1937), der var barnebarn af Holtens bror, og som besøgte Lindegården både som barn og ung.¹⁵

Men Holten nøjedes ikke med Lindetræerne. Hans store interesse for træer og planter medførte, at han omdannede

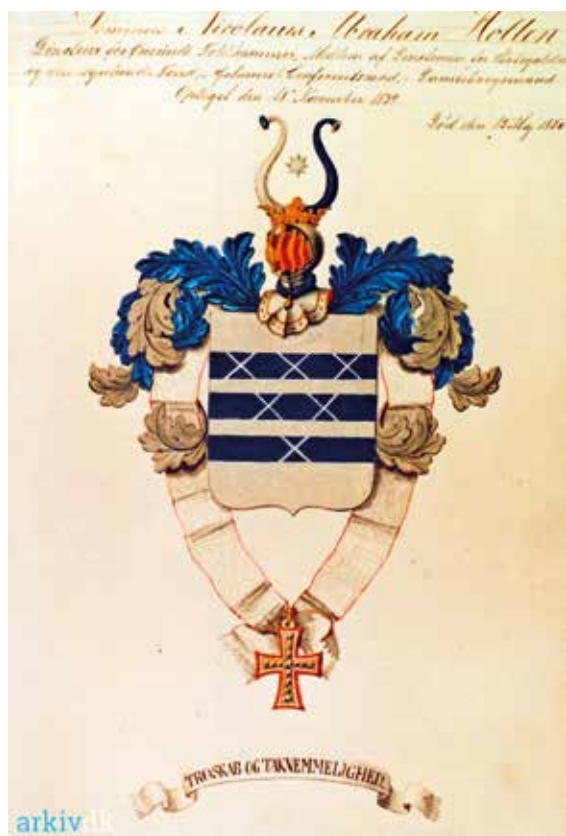

Fig. 5. Holtens våbenskjold. "Den lille Ida og Holten-slægten".

Fig. 6. Lindegården set fra haven i Johanne Holtens sidste år i 1860'erne. Kopi fra: Lindegården – en erindring fra guldalderen. Bramsnæs Museum og Arkiv.

Lindegårdens kuperede terræn og mose, ca. 50 tdr. land, til have og park, mens de resterende 100 tdr. land, der bestod af nærliggende jordområder, blev agerjord.¹⁶

I løbet af de første år anlagde Holten en planteskole, mest med henblik på eget forbrug. I de følgende tyve år leverede den træer til Lindegårdshaven, forsynede Holtens fæstebønder med frugttræer, og gjorde det muligt at anlægge to skove i nærområdet, Saltsøskoven ved Skibby og Krabbesholm skov mellem Sæby og Krabbesholm.¹⁷

Udvidelsen af den oprindelige have gjorde det muligt at afsætte store områder til både nytte og fornøjelse. Mangfol-

Fig. 7. Kort over Lindegården med omliggende jorder, målt og tegnet af P.E. Glahn, Artillerielieutenant, 1833. Tegnet i 1:3000. Nicolai Holten-Bechtolsheim har med baggrund i sit fagstudium som gartner og med udgangspunkt i kortet skrevet om Lindegårdshaven til Lindegårdsbogen.

dige rækker af frugttræer og frugtbuske producerede sammen med de anlagte køkkenhaver og drivhuse så store mængder af frugt og grønt, at der var nok til "det altid velbesatte Bord i sommerperioden, hvor de næsten altid talrige Gæster beværtedes med rund Haand".¹⁸ Det var, "high life, man havde det godt på Lindegården. Holtens vinkælder var jo berømt ... og køkkenet svarede dertil".¹⁹

Haven til fornøjelse, der med sit omfang snarere var en park, selvom Holten fastholdt at omtale den som en have, blev anlagt i engelsk stil med velformede gange, der udnyttede stigningerne på den kuperede del af grunden. Rundt omkring var der siddepladser, udsigtspunkter, en kæmpehøj med hule, vanddamme, broer af forskellige former, en "Sneglebrønd", hvor drengene ad en spiralvej kørte ned i hullet med æselvogn, plæner, buskadser, lysthuse af forskellig slags samt det lille træhus *Lindehuset* med to rum til børnene, "dette prægtige og største Stykke Legetøj jeg nogensinde har set (.....) brændte sig levende ind i min Barnehjerne og glemtes aldrig", skrev Just Holten (f.1831), N.A. Holtens barnebarn på sønnens side.²⁰

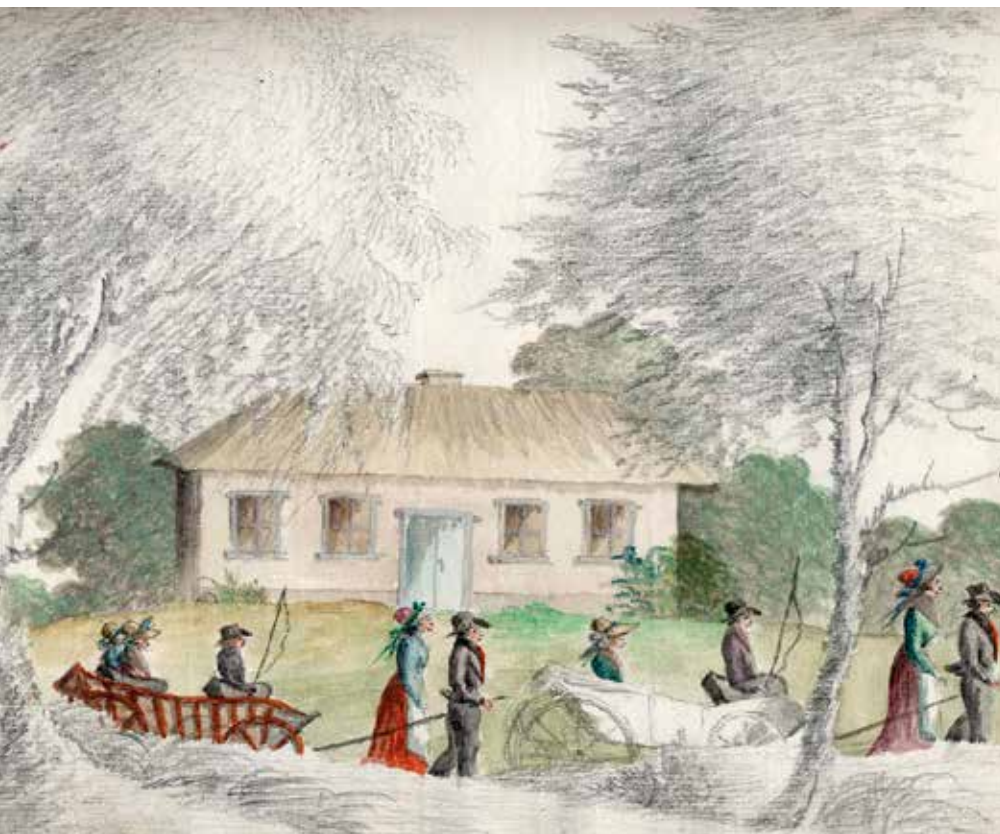

Fig. 8. Børn og voksne leger ved Lindehuset, tegnet af N.A. Holten. Den eneste farvelagte tegning i skitsebogen, som Holten tegnede i til børnene. "Den lille Ida og Holtenslægten".

Der blev ikke sparet på hverken udgifter eller arbejde, når det gjaldt haven. Ifølge Nicolai Holten-Bechtolsheim havde "mangfoldige Smaafolk paa Egnen, Mænd og Koner, aarelang deres Udkomme som Arbejdere i Lindegaardens Have og denne blev snart vidt berømt og et kært Udflugtsmål for Beboerne i en viid Omkreds i det temmelige skovløse Herreds sydlige Deel. Thi ethvert anstændigt større eller mindre Selskab som meldte sig hos Gartneren fik gjerne Tilladelse at bese Haverne og Anlægene (...)." ²¹ "Et lille paradis" for de besøgende i Hornsherred.

Efter N.A. Holtens død i 1850 blev hans hustru Johanne Holten boende på Lindegården også om vinteren, hvilket nødvendiggjorde, at der blev opsat kakkelovne i alle rum. Efter hustruens død i 1869 blev huset solgt og revet ned. Så da maleren L.A. Ring besøgte grunden og malede sit billede fra Lindegårdshaven, var huset for længst væk.

Godsejer i Hornsherred

Samme år som Holten erhvervede Lindegården (1810), købte han, som tidligere nævnt, også Krabbesholm. Med godset fulgte landsbyerne Sæby, Gershøj og Store Karleby, kirkerne i Sæby og Gershøj samt Sæby skole. ²² Holten boede aldrig på Krabbesholm, da det var en avlsgård og udelukkende bestod af avlsbygninger. Om købet fortæller kommandør Alexander Wilde:

"Om Sommeren (1843) var jeg sammen med Thieles ude på Holtens Ejendom i Horns Herred mellem Roskilde og Jægerspris. Det var Krabbesholm, som Holten i Begyndelsen af dette Århundrede havde købt for 100.000 Daler Kontant. Godset var da (1810) i en elendig tilstand, det havde hverken Hovedbygning eller skov. Begge kirkerne var falddefærdige, alle Gårde og Huse kun opklitrede Lerhytter." ²³

Krabbesholm var i 1673 blevet oprettet som herregård af Oluf Rosenkrantz og opkaldt efter hans hustru, Birgitte Krabbe (begge gamle danske adelslægter). Oluf Rosenkrantz havde fået bevilling til at oprette en ny herregård på nedlagte jorder fra landsbyen Vinderup, der var ødelagt under 1600-tallets mange krige. ²⁴

Da Oluf blev forvist fra hoffet på grund af kritik af enevælden, måtte han som straf afstå herregårde, bl.a. Krabbesholm til sine døtre og svigersønner. Mogens Skeel overtog derefter Krabbesholm (og Egholm), men solgte dem til broderen Otte Skeel.

Fig. 9. Sæby kirke.
Wikimedia Commons.

Gennem 1700-tallet var Krabbesholm avlsgård under Egholm med skiftende ejere indtil N.A. Holten overtog den i 1810. Det havde været nærliggende, som Sofie Holten skriver, "at Holten havde bygget en formålstjenlig Hovedbygning på Krabbesholm. At han ikke gjorde det laa efter sigende i, at hans Hustru fra første Færd af fattede en afgjort Forkærlighed for Lindegaarden".²⁵

Efter Holtens død blev godset i 1852 solgt på auktion til Lars Trolle, der i 1853 opførte den første hovedbygning på Krabbesholm. De nuværende ejere af Krabbesholm er Ejendomselskabet D.F.K.²⁶

Som det fremgik af kommandør Alexander Wildes erindringer var mange af bygningerne i dårlig stand. Men i årene 1810 til 1850, hvor Holten ejede Krabbesholm, foretog han forbedringer såvel ved selve hovedgården som ved husmandsstederne, kirkerne, skolen.

Sæby kirke og skole

Over døren i den østlige ende af Sæby kirke ses en mindeplade fra genopbygningen af kirken. Juleaften 1823 styrtede det gamle tårn fra 1400-tallet ned, og en stor del af bygningen blev ødelagt. På det tidspunkt hørte kirken under Krabbesholm gods, og N.A. Holten betalte alle omkostningerne omkring genopbygningen af kirken. Som det var tilfældet ved restaureringen af Lindegården, var det arkitekten Jørgen Hansen Koch, der fik overdraget opgaven, og hans klassicistiske skoling er synlig i kirkens arkitektur med dens rene linjer og symmetri.

Da kirken næsten stod færdig i 1824, skrev Holten i et brev til vennen pastor Sundbye: "Nu stunder det snart mod den Tid at jeg med Glæde skal Indvie Sæby Kirke. Den blier ret vakker, men den har ogsaa kostet mig vel meget, maaske mere end jeg efter min Formues Anstændighed havde Raad

Fig. 10. Sæby skole. Privatfoto N.C.

Fig. 11. Just Mathias Thiele og hans datter Ida i Lindegårdshaven. Gengivelse efter et lille maleri på bordpladen af et lille gult bord. Lindegårdsbogen.

Fig. 12. Lågen til Lindegårdshaven i dag, Privatfoto N.C.

til og nær ved det dobbelte af hvad jeg fra Begyndelsen regnede paa."²⁷

Men Holten havde heller ikke sparet på noget. Med Jørgen Hansen Koch havde han valgt en af tidens førende arkitekter, der udover selve bygningen også tegnede prædikestolen med lydhimmel samt salmenummertavler begge dele i empirestil. Og den indvendige udsmykning blev lagt i hænderne på nogle af tidens mest anerkendte kunstnere. C.W. Eckersberg (1783-1853) udførte altertavlen med motivet af, *Jesus der giver sig til kende overfor to kvinder efter opstandelsen*, og H.V. Bissen (1798-1868) skabte to store relieffer til sidevæggene, *Kristus og de små børn* til nordvæggen og *Lazarus opvækkelse* til sydvæggen.

Og udendørs – der er kirken omgivet af stynede lindetræer.

Den oprindelige skole i Sæby lå ved siden af præstegården. Men da Holten i 1830 lod opføre en ny skole, blev den flyttet til en mere centralt beliggende grund ved gadekæret. Også skolebygningen blev opført i klassicistisk stil med et klokketårn midt på taget, et vidnesbyrd om bygningens anvendelse som skole.

På hver side af indkørslen ved vejen blev der placeret to store firkantede granitsøjler, som man på Holtens tid også kunne finde ved alle indfaldsveje til godset samt ved Lindegårdens havelåger og Sæby kirke. Flere af søjlerne kan ses den dag idag.

Også skolen afspejler Holtens interesse for planter og træer. Bygningen er omgivet af en frodig have, der stadig har levn fra den have Holten anlagde. Det store lindetræ i baghaven blev plantet i forbindelse med skolens opførelse. Og valnøddetræet i forhaven er et rodsrud af et af de nedfrosne træer. Haven blev efterfølgende indrettet "i borgerskabets ånd" med blandt andet frugttræer og hasselgang.²⁸ De tre blomsterbede blev beplantet med blomster, kendt fra *Den lille Idas blomster*. Ida (1830-1863), der var Holtens barnebarn, var født samme år som skolen blev opført.

Holtens børnebørn Ida og Hanne besøgte formentlig skolen i forbindelse med sommeropholdene i Hornsherred. For lige såvel som Holten var interesseret i sine fæstebønders ve og vel, fulgte han med interesse deres børns trivsel og læring.²⁹

På græsplænen overfor skolen står en buste af N.A. Holten. Det er H.W. Bissens bronzeskulptur, opstillet i 1983. Busten er placeret, så Holten vender blikket mod skolen og ud mod Holtensminde.

En grandseigneur med en kunstnerisk åre

Et af husmandshusene i Holtensminde er gengivet på et maleri. Hvem der er kunstneren bag det vides ikke, men Holtens søn Hans Christian Holten (1800-1873), står for følgende udtalelse: "En betydelig del af sin formue anvendte han nu igjennem mange Aar på at forbedre Bønders og Husmænds Kaar paa sit lille Gods; den ene smukke Gaard, det ene smukke Huus for største Delen bygget for hans Regning eller dog altid med hans hjælp (...) og – som disse Boliger omgaves med smukke Haver og Plantninger, saa fremvoxede fra Aarene 1817-1820 2 smaa Skovplantninger på den såkaldte Skovlod ved Sæby og ved Saltesø i Skibby Sogn".³⁰

Holten kan med rette kaldes en grandseigneur.³¹ Hans initiativer og velgørenhed præger stadig området mellem Krabbesholm og Sæby. På begge sider af vejen ligger Krabbesholm skov, "hans stolthed, drevet frem under alle kunstens regler". Ved siden af skoven ligger den lille by Holtensminde, bestående af en række tidligere husmandsbrug. De velbevarede huse står i dag som et minde om en godsejer, der tog ansvar for sine medmennesker og sørgede for, at de fik frugttræer såvel som kartofler. Samtidig er husene i Holtensminde et eksempel på, at Holtens sans for orden og skønhed gjorde sig gældende overalt, også når det drejede sig om arkitektur i mindre skala.

Holtens sans for skønhed var ikke tilfældig, men kan tilskrives, at han var født med kunstnerblod i årerne. Hans morfar var kongelig arkivtegner Søren Abildgaard (1718-1791), og hans morbror og gudfar, efter hvem Holten blev

Fig. 13. Buste af N.A. Holten. Bronze på granitstøttele opstillet 1983. Afstøbning af Glyptotekets buste (marmor) oprindelig modeleret af H.W. Bissen i 1834. Soklen tegnet af W. Wohler. Privatfoto N.C.

Fig. 14. Maleri af et af Holtensmindes husmandssteder. "Den lille Ida og Holtenslægten".

Fig. 15. Holten kører med gæst, kusk og forrider med et af sine firspand. Akvarel tegnet af N.A. Holten. Lindegårdsbogen, (Original i privateje). Holten pendlede frem og tilbage til sine forretninger i København, altid i egen vogn. Holten ejede fire firspand "hver med sin særegne kudsk. Med denne kudsk og fire heste kjørte onkel altid til Kjøbenhavn selv efter at Jernbanen var åbnet mellem Roskilde og Kjøbenhavn". Johan Thiele, Lindegårdsbogen.

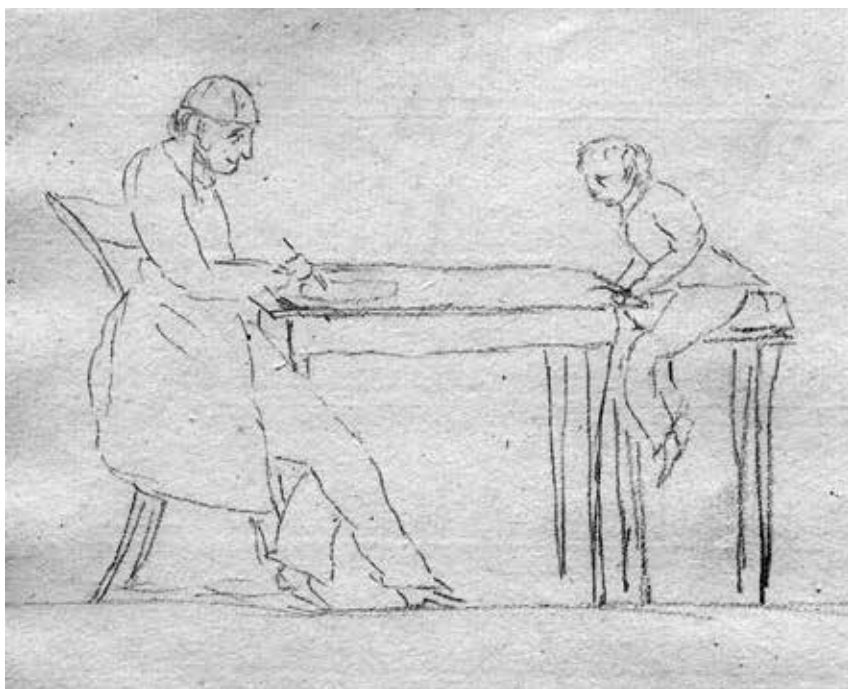

Fig. 18. Holten tegner med børnebørnene. Tegningen tilhører en skitsebog Holten tegnede i for børnebørnene i Skuldelev præstegård. Der er to årstal i bogen 1804 og 1834, hvor han øjensynligt har tegnet for børnene. "Den lille Ida og Holtenslægten".

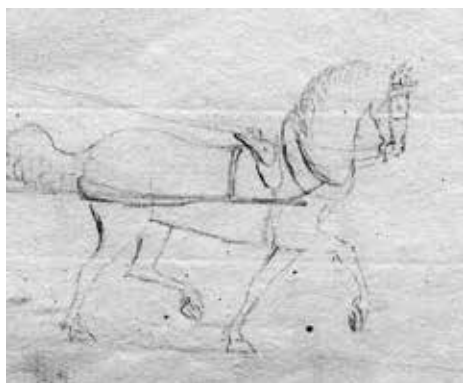

Fig. 16. Hest tegnet af N.A. Holten.
(...) sikke nogle heste han havde.
Sofie Holten. Lindegården. "Den lille
Ida og Holtenslægten".

Fig. 17. N.A. Holten, Hyrde-
scene, guache. Bagpå står:
"til den kjære Hannemoer
på hendes Fødselsdag den
2. May 1804. Fra din
trofaste Nicolay. Pigen på
æsetlet findes både i
skitsebog og på Hyrdesce-
nen. "Den lille Ida og Hol-
tenslægten" 2005.

Fig. 19. Sofie Holten: Altertavlen i Skt. Laurentii Kirke, ca. 1920. Foto Skt. Laurentii Kirke.

opkaldt, var datidens betydeligste maler og professor ved Kunstakademiet Nicolai Abraham Abildgaard (1743-1809).³²

Holtens kunstneriske interesse viste sig ikke kun i de ting han igangsatte. Den kom også til udtryk i tegninger, akvareller og guacher fra hans egen hånd. Motiverne var oftest hentet fra dagligdagen, og påfaldende mange indeholdt heste, der var Holtens anden store interesse. Holten havde eget stutteri, og der var altid mange smukke både rideheste, køreheste og ypperlige avlsheste opstaldet på Lindegården.³³

Holtens efterkommere og kunsten

Også flere af Holtens efterkommere var kunstnerisk begavede. Lindegårdsbogen rummer mange, fine tegninger og akvareller udført af de familiemedlemmer, der gennem årene besøgte stedet. Motiverne blev hentet både på Lindegården og i de omkringliggende byer og landskaber.

For nogle af efterkommerne blev kunsten en levevej. Sofie Holten (1858-1930), der var Holtens oldebarn på sønnens side, og som barn ofte havde besøgt oldemoren på Lindegården, opnåede at få en malerkarriere dels i Paris og dels herhjemme, inden hun omkring 1900-tallet valgte et nyt kunstnerisk ståsted.

I 1908 slog Sofie Holten og hendes samleverske Erika Rosenørn-Lehn sig ned i Roskilde på Skt. Laurentii Vej 3. Her helligede Sofie Holten sig nu overvejende kirkeligt maleri. Blandt andet udførte hun altertavlen og en tilhørende baldakindekoration til Skt. Laurentii Kirke i Roskilde, som gik tabt ved en brand i 1940.³⁴

Fig. 20. Krokus, tilskrevet
Ida Holten Thiele. "Den lille
Ida og Holtenslægten".

Sofie Holten videregav også sine kunstneriske erfaringer. I år 1900 havde hun adopteret sin niece Ragnhild Marie Antoinette efter, at denne havde mistet sin amerikanske mor. I 1913 blev Ragnhild gift med Alphonse Kerckhoffs, der var hentet til Roskilde fra Holland med henblik på at varetage jobbet som organist ved Skt. Laurentii kirken. Kerckhoffs var først og fremmest musiker, men takket være Sofie Holtens initiativ, blev han også maler. Hun forærede ham en malerkasse og blev efterfølgende hans læremester. Det gjorde hun så godt, at Kerckhoffs med tiden kom til at udstille ikke kun i Roskilde, men også talrige steder rundt omkring i landet. Og ofte var hans motiver hentet i det nære miljø i Roskilde.³⁵

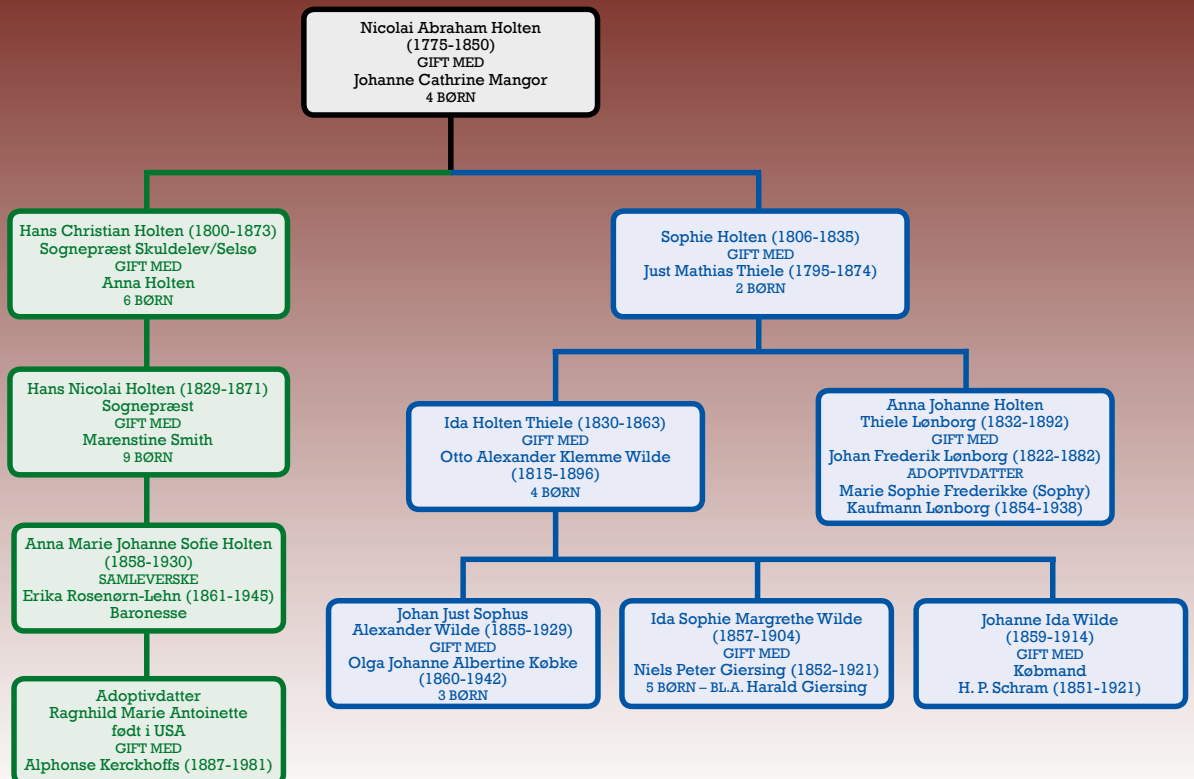
N.A. Holtens datter Sophie samt barnebarnet Ida Holten Thiele var begge ivrige blomstermalere, og for dem var Lindgårdshaven en evig kilde til inspiration. Idas blomsterinteresse var muligvis også knyttet til eventyret, som H.C. Andersen skrev til hende og til opvæksten på Charlottenborg tæt ved Botanisk Have.

Oldebarnet Margrethe Wilde (1857-1904) blev mor til maleren Harald Giersing (1881-1927), der var en af sin samtids førende avantgarde malere, og hvis værker i dag er udstillet på de store, danske museer. Harald Giersings morbror var

Fig. 21. Harald Giersing, *Selvportræt*, 1909. Olie på campo-board. Randers Kunstmuseum.

STAMTRÆ FOR N.A. HOLTEN OG EFTERKOMMERE

Alexander Wilde (1855-1929), der var jurist og senere amtsforvalter i Randers. Giersing besøgte ofte morbroren i Randers ikke mindst, når han søgte forståelse for sine kunstneriske bestræbelser. Også maleren L.A. Ring besøgte Alexander Wilde og hans hustru i Randers.³⁶

L.A. Ring og Holtenslægten

Da L.A. Ring malede billedet fra Lindegårdshaven, havde han allerede tætte relationer til Holtenslægten.

I 1888 besøgte Ring maleren Sofie Holten i Sorø, hvor hun havde boet med sin mor og søskende siden farens død i 1871. Under opholdet udførte Ring et portræt af hende, som i dag er i privateje. Samme år malede Sofie Holten et portræt af Ring, der viser, at hun var en dygtig portrætmaler. Billedet tilhører i dag Roskilde Museum.³⁷ I 1894 mødtes Ring og Sofie Holten igen. Denne gang var det på en rejse til Italien, hvor Ring ved rejsens begyndelse mødte en række kvindelige kunstnere blandt andet Sofie Holten.³⁸

Da Ring i 1889 besøgte Lindegårdshaven, var det i forbindelse med et besøg i Nordsjælland hos sin gode ven Alexander Wilde (bror til Margrethe Wilde og morbror til maleren Harald Giersing). Ring og Wilde havde i 1886 mødt hinanden i Knabrostræde i København, hvor de begge havde lejet et kunstneratelier på kvisten. Alexander Wilde og senere også hans hustru Johanne blev begge Rings nære venner.

Fig. 22. Sofie Holten: Portræt af L.A. Ring, 1888. Olie på lærred. ROMU.

Fig. 23. Schrams købmandsbutik i Skomagergade 27. Foto Kr. Hude.

Alexander Wilde var som oldebarn af N.A. Holten født på Lindegården, og besøgte stedet som barn. Det er derfor sandsynligt, at det var sammen med Alexander Wilde eller på hans opfordring, at Ring foretog udflugten til Lindegårdshaven og malede *Fra Lindegårdens have i Hornsherred*. Billedet har tilhørt Alexander Wilde, der også havde andre af Rings værker i sin private samling. Hvem der ejer billedet fra Lindegården i dag, vides ikke.

Alexander Wilde var selv på trods af, at han var autodidakt, en god maler og udstillede regelmæssigt på Charlottenborg. Da han flyttede til Randers i slutningen af 1890'erne, kom han i bestyrelsen for Randers Kunstmuseum. Med sin viden og forståelse for kunstens væsen var Wilde med til at højne samlingens kvalitet. Blandt andet erhvervede han i 1901 Rings kanoniserede værk *Sommerdag ved Roskilde Fjord*, 1900 til kunstmuseet.

Samme år som L.A. Ring malede fra Lindegårdshaven, besøgte han også Roskilde. Ring havde hos Alexander Wilde mødt købmand H. P. Schram fra Roskilde, der var medlem af bestyrelsen for Roskilde Bank og fra starten af 1890'erne kompagnon i farens købmandsbutik, Skomagergade 27.³⁹ Schram overtog senere købmandsbutikken og blev fra 1896 bestyrelsesformand og senere direktør for Roskilde Bank.

Men Schram var også gift ind i Holtenfamilien. Hans hustru var Johanne Ida Wilde (1859-1914), søster til Margrethe og Alexander Wilde og dermed endnu et oldebarn af N.A. Holten. Det år Ring besøgte Roskilde, malede han to billeder, *Roskilde Domkirke med Santa Clara Mølle dam i forgrunden* og *Lyndby Strand i Voldborg Herred*, der begge har tilhørt købmand Schram. Det kan tænkes, at Ring forærede Schram de to billeder som tak for opholdet. Ingen ved, hvor billederne er i dag.

Mødet med købmand Schram blev ikke glemt. I et brev til Johanne Wilde, skrevet to år senere, har Ring tilføjet en hilsen til hr. Schram. Og ifølge A. Fang fortsatte Rings forbindelse med familien gennem købmand Schrams søn, grosserer P.A. Schram, København.⁴⁰

Lindegården i dag

Selvom L.A. Rings maleri fra Lindegårdshaven ikke er stort i format og beskedent i sin fremtoning, viser ovenstående, at der bag motivet gemmer sig en omfangsrig fortælling om en handlekraftig familie med relationer til L.A. Ring.

I dag eksisterer Lindegårdshaven stadig, og der er offentlig adgang fra Lindegårdsvej. Selvom der er sket store ændringer, og der i dag ikke er mange spor efter "den vidunderlige, romantiske have – Lindegårdens største herlighed", som Holten fik anlagt, er stedet stadig et besøg værd. Der er fortsat en sø og en mangfoldighed af gamle, store træer og buske på den kuperede grund. Og ikke mindst, "tilbage står som et ensomt Minde de syv (i dag fem) ærværdige gamle Linde" og trækker tråde tilbage til stedets storhedstid og dets ejer N.A. Holten, en grandseigneur som han var.⁴¹

Litteratur

Dansk biografisk leksikon, 3. udg., 1979ff.

Denman, Henrik: "Baronessen og Malerinden". *Den katolske kirke i Roskilde 1901-2001. Historisk Årbog for Roskilde amt*, 2001.

Fang, Arthur: *Ring og Roskilde*. Roskilde Museum, 1971.

Fig. 24. Vejen til Lindegårdshaven i dag. Privatfoto N.C.

- Hansen, Gorm Bruun: "Jørgen Hansen Koch". *Jul i Roskilde 2010*.
- Hertz, Peter: *Maleren L.A. Ring*, 1934.
- Holten, Sofie: "Lindegården. Erindringer af figurmalerinde Sofie Holten." *Aarvog udg. af Historisk Samfund for Københavns Amt (med gamle Roskilde Amt)*, 1925.
- Roussell, Aage (red.): *Danske Slotte og Herregårde. København 1963-1968*
- Trap, J.P.: Danmark. 5. udg., 1953-1972.
- Tønnesen, Eva: *Gæve og grumme mænd i Roskilde. Historisk Årbog for Roskilde amt 2018*.
- Wivel, Henrik: *Det glasklare hjerte*, 2020.

Digitalt materiale

- Lindegårdshaven – en erindring fra guldalderen, Udstilling (2006), Bramsnæs Museum og Arkiv. Onlineudgave.
- "Den lille Ida og Holtenslægten". Udstilling lavet i tæt samarbejde mellem Bramsnæs Museum og Slægtssamfundet Holten (2005). Tilgængelig på nettet foranlediget af Slægtssamfundet Holten.
- Lindegårdsbogen*. Findes i en onlineudgave. Slægtssamfundets arkivar styrer eventuelt udlån. For yderligere information kontakt Slægtssamfundet Holten, redaktør og arkivar Christian Holten, mail: christianholten@gmail.com
- Sæby kirke troweb.org

Noter

- 1 Hertz,234
- 2 Lindegården. Erindringer af Figurmalerinde Sofie Holten. Aarvog udg. af Historisk Samfund 1925, 62.
- 3 Niels Ryberg og sønnen Johan Ryberg ses på Jens Juuls billede, *Det Rybergske familie billede*, 1797. Statens Museum for Kunst (SMK).
- 4 Dansk biografisk leksikon.
- 5 Just Mathias Thiele, Af mit livs Aarbøger (1820). Gengivet i onlineudgaven af: Den lille Ida og Holtenslægten.
- 6 Skøde for Krabbesholm dateret december 1809, tinglyst februar 1810. Skøde for Lindegården dateret jan 1810, tinglyst februar 1810. *Lindegårdsbogen*.
- 7 Commandeur Alexander Wildes erindringer 1850-1853, *Lindegårdsbogen*. For yderligere information om kommandøren og Roskilde, se Eva Tønnesen, 101-108.
- 8 Jørgen Hansen Koch, var elev af C.F. Hansen og havde i sin elevtid bistået C.F. Hansen ved genopbygningen af Vor Frue kirke i København. Jørgen Hansen Koch blev senere aktiv i Roskilde. *Jul i Roskilde 2010*, s. 48-51
- 9 Lindegården. Erindringer af Figurmalerinde Sofie Holten. Aarvog udg. af Historisk Samfund 1925, 68.
- 10 Uddrag af Commandeur Alex(ander) Wildes Livserindringer 1850-1862, *Lindegårdsbogen*.

- 11 Sophy Lønborgs fulde navn var Marie Sophie Frederikke Kauffmann Lønborg. Hun var adoptivdatter af N.A. Holtens barnebarn Anna Johanne Holten Thiele (1832-1892) gift med oberst, kammerherre Johan Frederik Lønborg (1822-1882).
- 12 Holtenfamilien stiftede i 1911 "Slægtsamfundet Holten", som ejer *Lindegårdsbogen*. Den er på 234 sider næsten alle håndskrevne eller dekorerede på håndgjort bøttestapir. Indeholder erindringer skrevet af familiemedlemmer i 1910 og 1911 på Sophy Lønborgs opfordring. Derudover sange, digte og erindringer fra tidligere tider. Den er uden register og sidetal. Bogen vejer 3,4 kg, er læderindbundet og opbevares i en trækasse.
- 13 Holten blev Ridder af Dannebrog 1809, fik Dannebrogordenens storkors 1815, Rang af Etatsråd 1817, Konferensråd 1829, Kommandør af Dannebrog 1835, Storkors af Dannebrog 1839 (fik våbenskjold) og endelig Geheimekonferensraad i 1847. Hæder og Rang. Holten Wikipedia.
- 14 Nicolai Holten – Bechtolsheim, *Lindegårdsbogen*. Nicolai Holten-Bechtolsheims far hed Hans Edvard Holten, og var en brorsøn (nevø) til Nicolai Abraham Holten. *Lindegårdsbogen*.
- 15 *Lindegårdsbogen*.
- 16 Commandeur Alex(ander) Wildes Livserindringer 1850-1862. *Lindegårdsbogen*.
- 17 Provst Hans Christian Holten. "Den lille Ida og Holtenslægten".
- 18 *Lindegårdsbogen*.
- 19 Uddrag af Commandeur Alex(ander) Wildes Livserindringer 1850-1862. *Lindegårdsbogen*.
- 20 *Lindegårdsbogen*.
- 21 *Lindegårdsbogen*.
- 22 Danske Herregårde, Krabbesholm.
- 23 Uddrag af Commandeur Alex(ander) Wilde Livserindringer 1850-1862. *Lindegårdsbogen*.
- 24 Danske Herregårde, Krabbesholm.
- 25 Lindegaarden. Erindringer af Figurmalerinde Sofie Holten. Aarbog udg. af Historisk Samfund 1925, 66.
- 26 Danske Herregårde, Krabbesholm.
- 27 N.A. Holten, 14. februar 1824. "Den lille Ida og Holtenslægten".
- 28 Lindegårdshaven – en erindring fra guldalderen.
- 29 Lindegårdshaven – en erindring fra guldalderen.
- 30 "Den lille Ida og Holtenslægten".
- 31 Betegnelsen *Grandseigneur* anvendes her i betydningen, fornem, elegant optræden og ikke mindst en rundhåndet person. Den Danske Ordbog, Moderne dansk sprog. Alexander Wilde bruger betegnelsen om Holten i anledning af, at han havde bidraget med penge til Navigations Skole – "Grand Seigneur som han var". A.W's Livserindringer 1850-1862, *Lindegårdsbogen*.

- 32 Nicolai Abraham Holten .... opkaldt i sin Daabspagt efter sin Morbroder Maleren Nicolai Abraham Abildgaard." Hans Christian Holten: Til Minde 1849. Den lille Ida og Holtenslægten. N.A. Abildgaard kendt for hovedværket *Den sårede Filoktet*, 1775, SMK.
- 33 Lindegaarden. Erindringer af Figurmalerinde Sofie Holten. Aarbog udg. af Historisk Samfund 1925, 69.
- 34 Ved en brand i kirken gik altertavlen tabt i 1940. *Historisk Årbog 2001*, Baronessen og Malerinden, 78.
- 35 Alphonse Kerckhoffs billeder blev vist på en udstilling i Roskilde Kunstforening i år 2000. Der forventes en ny udstilling i Palæfløjen i 2023 af hans billeder, som i dag er i privateje.
- 36 Wivel, 267.
- 37 Wivel, 92-93.
- 38 Wivel, 122.
- 39 Fang, 8.
- 40 Fang, 8.
- 41 Just Holten, 1910. *Lindegårdsbogen*.